

«Τὴν ἐπαύριον ἐπαρουσιάσθη ὁ περιηγητής εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις διατάξας ὅλους τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ἐξέλθωσιν, εἶπε πρὸς τὸν περιηγητήν· «τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ζητῶμεν διὰ νὰ εὐρωμεν τὰς φυσικὰς ἀρχάς, τὰς ιδιότητας, καὶ τὸν τρόπον ἄλλων ἀνθρώπων; θέλω νὰ μὲ εἰπῆς, εἰάν ἐγὼ εἶμαι γνήσιος υἱὸς τοῦ πατρός μου τοῦ Σουλτάνου ἢ ὄχι; ὁ περιηγητής εὐθύς ἀπεκρίθη, «ὄχι· σὺ εἶσαι υἱὸς τοῦ Κασάππαση (μακέλη τοῦ παλατίου), καὶ εἰάν θέλῃς ἀπόδειξιν, βιάσθην τὴν μητέρα σου νὰ σοὶ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν, εἰάν δὲ εὐρεθῶ ψεύστης εἰς ταῦτο, θανάτωσαί μεν. Θυμωθείς ἐπὶ τούτῳ ὁ Σουλτάνος δράττει τὴν σπάθην του, εἰσέρχεται εἰς τὴν μητέρα του, τὴν βιάζει νὰ τῷ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν, προσθεὶς ὅτι, ὡς μητέρα του δὲν θέλει τὴν βλάψῃ ὅπως ἂν ἔσχε τὸ πρᾶγμα, ἀρκεῖ μόνον νὰ τῷ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν· βιασθεῖσα ἡ μήτηρ τοῦ Σουλτάνου, τελευταῖον ὁμολόγησεν εἰς τὸν υἱὸν της· «ὁ πατήρ σου υἱέ μου ἦταν ἄτεκνος, τὸ ὅποιον αὐτὸ θεωροῦσα ἐγὼ, καὶ σκεπτομένη ὅτι ὁ θρόνος ἠθέλε πέσει εἰς ἄλλου χεῖρας, εἰσῆξα κρυφίως τὸν Κασάππασην τοῦ Παλατίου, καὶ σὲ συνέλαβον ἀπὸ αὐτὸν, ἰδοὺ, υἱέ μου αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ ὅτι ἀγαπᾷς κάμε εἰς ἐμέ.» Ἀπορήσας ὁ Σουλτάνος ἐπὶ τούτῳ, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν θάλαμον τῆς μητρός του, καὶ προσκαλέσας τὸν περιηγητήν, τῷ εἶπε· «δὲν εἶναι τόσον παράδοξον τὸ νὰ γνωρίζῃς τοὺς ἀδάμαντας, καὶ τοὺς ἵππους, καθότι αὐτὸ εἶναι τέχνη· ἀλλ' ὅτι ἐγὼ εἶμαι υἱὸς τοῦ Κασάππαση πόθεν τὸ ἐγνώρισες;» ὁ περιηγητής ἀπεκρίθη· «ἀπὸ τὴν ἀνταμοιβὴν τὴν ὅποιαν μ' ἐχορήγησες καθότι εἰάν ἦσο υἱὸς βασιλέως, ἠθέλες διατάξῃ νὰ μοὶ δοθῶσι τόσα χρήματα· ἐπειδὴ ὅμως μὲ ἀντέμειψας μὲ κρέας, ἐκ τούτου ἀπέδειξας τὴν φυσικὴν σου ἀρχὴν ὅτι εἶσαι υἱὸς Κασάππαση, καὶ ὄχι υἱὸς Σουλτάνου.» τότε ὁ Σουλτάνος, χορηγήσας εἰς αὐτὸν μίαν ποσότητα χρημάτων, τῷ παρήγγειλε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὸ κράτος του χωρὶς νὰ ἐξηγηθῇ μη-

δέν τι περὶ τούτου εἰς κανένα ἄλλον¹⁾».

Τοιαύτη ἡ τοῦ Πτωχολέοντος ἱστορία, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Legrand ἐκδοθὲν ποίημα. Ἴσως ἡ λεπτολόγος τῶν τοιούτων ἔργων ἐξέτασις θεωρηθῇ ὑπὸ τινων ἄσκοπος ὅλως καὶ περιττή, καὶ ἔλλειψιν ἐξελέγχουσα ἄλλων σπουδαιότερων θεμάτων πρὸς συζήτησιν καὶ μελέτην. Καὶ ἂν μὲν τὰ ἔργα ταῦτα ἐξητάζοντο ὑπὸ καλλιλογικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἔποψιν, ἢ παρατήρησις αὐτῆ ἠθελεν εἶσθαι ἀναμφιλέκτως ὀρθή. Ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων οὐ μόνον πολυτίμους ἐνίοτε πληροφορίας ἀρνούμεθα, ἀλλὰ καὶ πρὸς διαφώτισιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τῆς ἐν γένει ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν πολλὰ ἐξάγομεν. Οὕτω διὰ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Gidel περὶ τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας κατεδείχθη ἡ ἐπιρροὴ τοῦ φραγκικοῦ πνεύματος ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων ἀπὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος, διὰ δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Buchon ἐκδοθέντων ἐμμέτρων χρονικῶν ἢ ἱστορία τῆς φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι οὐκ ὀλίγον διεφωτίσθη.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΛΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλ. Ζ')

Τοιοῦτο σύστημα γραφῆς φαίνεται δύσφορον καὶ ἀφυές, εἶναι ὅμως τοιοῦτο πραγματικῶς, εἰάν τὸ μεταχειρισθῇ τις εἰς τὰς λίαν ἐπιδεξίως συνηρμολογημένας καὶ πλουσίας εἰς πρωτότυπα νεωτέρας γλώσσης. Ἐν μονοσυλλάβοις ὅμως γλώσσαις, ὡς ἐν παραδείγματι ἐν τῇ κινεζικῇ, ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν ἔχει ὅλως ἰδιάζουσαν ἀξίαν· σημείον τι ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῇ κινεζικῇ γλώσσῃ ἔχει συλλαβικὴν ἀξίαν pa· ἄνευ δὲ τῶν ἐγγύς παρατιθεμένων προσδιοριστικῶν σημείων, ἠθελεν ἀμφιβάλλει ὁ Κινέζος περὶ τῆς σημασίας τῆς εἰκόνας pa· βλέπων τουναντίον πλησίον αὐτῆς τὴν

1) Δ. Χ. Ἀσλάνη τοῦ Βυζαντίου, Μύθοι μυθιστορικῆ καὶ διηγήματα· 1860 σ. 66—69.

προσδιοριστικὴν εἰκόνα φυτοῦ ἢ σιδήρου, ἐννοεῖ ἀμέσως, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περιπτώσιν ἡ λέξις ρα σημαίνει βανανέαν, κατὰ τὴν δευτέραν πολεμικὴν ἄμαξαν.

Ὅτι παρὰ τοῖς Κινέζοις, ἔτι καὶ νῦν, ὀγενικὸς τοῦ συστήματος τῆς γραφῆς των κανὼν τυγχάνει, ἦτο ἤδη πρὸ χιλιετηρίδων ἐτῶν ἀρχὴ καθόλου ἰσχύουσα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις· τὰ σημεῖα τὰ ἔχοντα ὠρισμένην φθογγικὴν ἀξίαν ἢ νεωτέρα ἐπιστήμη συλλαβικὰ σημεῖα ἀποκαλεῖ, τὰ δὲ ἄφωνα, τὰ μὴ ἀναγινωσκόμενα, τὰ παρατιθέμενα δηλ. τοῖς προηγούμενοις προσδιοριστικὰ σημεῖα.

Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς εὐφόφου κοιλάδος τοῦ Νείλου τὴν βάρβιτον *nefer* ἢ *nefel* ἔλεγον (λέξις ἀξία λόγου, ἣτις παρὰ τε τῇ ἑβραϊκῇ ὑπὸ τὴν μορφήν *nebal* ἐκφράζεται καὶ παρὰ τῇ ἑλληνικῇ νάβλα, ὡς καὶ ἐν τῇ λατινικῇ *nablium* διασώζεται)· ἡ εἰκὼν δὲ τοῦ παναρχαίου τούτου μουσικοῦ ἀργάνου ἔλαβε τὴν ἀξίαν συλλαβικοῦ σημείου *nefel*, καὶ ἅπασαι αἱ οὕτω ἠχοῦσαι λέξεις ἐγράφοντο τῇ βοήθειᾳ αὐτοῦ τοῦ σημείου (δηλ. τῆς εἰκόνας τῆς βαρβίτου)· ἡ ἰδιαιτέρα δὲ σημασία ἣτις, κατὰ τὴν λέξιν, ἐχρειάζετο νὰ δοθῇ τῇ κοινῇ ταύτῃ οὐκ ὀλίγων λέξεων ῥίζῃ, ἐξεδηλοῦτο διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ προσδιοριστικοῦ σημείου, τῆς εἰκόνας δηλ. τῆς λέξεως ἣτις ἔδει ἐκφρασθῆναι. Οὕτως ἡ εἰκὼν τῆς βαρβίτου ἔχουσα φθογγικὴν ἀξίαν *Nefel* θὰ ἐσήμαιεν πῶλον, εἰ τῇ εἰκὼνι ταύτῃ τῆς βαρβίτου ἕτερα ἵππου εἰκὼν προσετίθετο, νεανίαν εἰ εἰκὼν ἀνθρώπου, παρθένον εἰ παρὰ τῇ ἀρχικῇ εἰκὼνι κυρία τις ἐζωγραφίζετο, νεοσύλλεκτον εἰ εἰκὼν μαχητοῦ εἶπετο, πῦρ εἰ πλησίον ἐτίθετο εἰκὼν φλογός, θύραν εἰ θύρας εἰκόνα, σχοινίου εἰ κάλως εἰκόνα παρεθέτομεν, καὶ καθεξῆς ἐν μυρίαῖς ἄλλαις περιπτώσεσιν.

Οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες, εἰρήσθω ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, δίκαιον εἶναι νὰ θεωρῶνται ὡς διδάσκαλοι τῆς γραφῆς κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, δὲν ἔμειναν στάσιμοι εἰς τὸν τρόπον τούτον τοῦ γράφειν.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔκαμον τὸ τελευταῖον μέγα βῆμα, ὅπερ πρὸς τὸ ἡμέτερον σύστημα τῆς γραφῆς ἤγαγε· καθόσον οὗτοι ἔδωκαν, μικρῶ τινι ἀριθμῶ συλλαβικῶν εἰς φωνῆεν ἀποληγόντων σημείων τὴν σημασίαν ψηφίων, καὶ οὕτως ἐσχημάτισαν, ἀναλόγως τῶν φωνῶν τῆς γλώσσης των ἀληθῆς ἐξ εἰκοσιπέντε γραμμάτων συγκείμενου ἀλφάβητον. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης, κατεῖχον οἱ Αἰγύπτιοι ἐν παναρχαίοις ἤδη καιροῖς τελειοτάτην γραφήν· δὲν ἠθέλησαν ὅμως νὰ κάμωσι ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ταύτης τῆς τόσου ἀπλῆς ἅμα καὶ θαυμασίας γραφῆς διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ γραφὴ των — «ἡ γραφὴ τῶν Θεῶν» — ἠθέλεν ἀπολέσει διὰ μιᾶς τὸν εἰκονικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα τῆς, ὅστις μὲ ὅλως ἰδιάζοντα τρόπον κοσμεῖ τὰ τε δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν μνημεῖα.

Αἱ διάφοροι μέθοδοι, τὰς ὁποίας οὗτοι μετεχειρίσθησαν πρὸς ἐκφρασιν τῶν στοχασμῶν των ἐν μακρῶ χρονικῶ διαστήματι, ἀπὸ τῆς χρήσεως δηλ. τῆς ἀπλῆς δι' εἰκόνων γραφῆς μέχρι τῆς ἐπινοήσεως τῶν γραμμάτων, αἱ διάφοροι αὗται μέθοδοι, λέγομεν, δὲν ἐξηφανίσθησαν ἅμα τῇ ἐφευρέσει τῆς ἀμέσως ἀνωτέρας καὶ τελειότερας βαθμίδος τοῦ συστήματος τῆς γραφῆς, ἀλλ' ἦσαν ἐν χρήσει ἀνευ ἐξαιρέσεως τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ γράφοντος· μία δηλ. καὶ ἡ αὐτὴ λέξις ἠδύνατο νὰ γραφῇ παρ' αὐτῶν κατὰ λίαν διαφόρους τρόπους, καὶ αἱ ἐν τοῖς κειμένοις ἀπαντῶσαι διαφυραὶ μᾶς παρέχουσιν ἀδιαφιλονεικῆτους ἀποδείξεις περὶ τοῦ πόσου, πολλάκις ἐν πνευματωδεστάτοις συνδυασμοῖς, συνειθίζετο ἡ ποικιλία τῆς μεθόδου· ἡ σελήνη π. χ. ὠνομάζετο ἐν τῇ γλώσσῃ των *ah*· αἱ ἐν τοῖς διαφόροις κειμένοις ἀπαντῶμεναι διαφοραὶ μᾶς πληροφοροῦσιν ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη ἠδύνατο τὰ ἐκφρασθῆ 1) δι' ἀπλῆς εἰκόνας ἡμισελήνου. 2) διὰ τοῦ συλλαβικοῦ σημείου *ah*, ᾧ εἰκὼν σελήνης ὡς προσδιοριστικὴ εἰκὼν εἶπετο. 3) διὰ τοῦ αὐτοῦ συλλαβικοῦ σημείου *ah*

προστιθεμένων τῶν γραμμάτων α. β. καὶ τῆς εἰκόνας τῆς σελήνης, ὡς προσδιοριστικοῦ σημείου, 4) διὰ τῶν γραμμάτων α καὶ β. ὀπισθεν τῶν ὁποίων εἰκὼν σελήνης ἦτο· 5) διὰ τῶν γραμμάτων αβ ἄνευ οὐδενὸς προσδιοριστικοῦ σημείου.

Ὅτι δὲ τοιαύτη γραφή, ὑπ' ὄψιν λαμβανομένου τοῦ ἀμέτρου πλούτου τῶν ὑπαρχουσῶν ποικιλιῶν, ἀντὶ τῆς ἠναι ἀσαφῆς καὶ ἀδιέξοδος λαβύρινθος, παρέχει ἀπεναντίας τῷ ἑρμηνευτῇ λίαν ἐπιθυμητὰ βοηθήματα, ὅπως δι' αὐτῶν δυνηθῆ νὰ ἀναγνώσῃ δεδομένην τινα λέξιν ἢ νὰ ὀρίσῃ τὴν σημασίαν αὐτῶν εἶναι πρόδηλον, καὶ ἀρκούντως κατὰ τὸν αἰῶνα, ἐν ᾧ ζῶμεν, ἀπεδείχθη διὰ τῶν καταπληκτικῶν προόδων τῆς τῶν ἱερογλυφικῶν ἐξηγήσεως· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐπίσης ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι γραφή τόσο δαπανηρὰ δὲν ἠδύνατο νὰ διατελῆ ἀποδεκτὴ εἰς λαὸν πρακτικόν, ὡς μέσον καὶ οὐχὶ ὡς σκοπὸν τὴν γραφὴν θεωροῦντα.

Τοιοῦτος δὲ λαὸς ἦν τῆς ἀρχαιότητος οἱ Ἄγυλοι, οἱ ἐμπορικὸι Φοίνικες. Εἰς τούτους ὡς ὁμοφύλους κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ γείτονας τῶν Αἰγυπτίων, καὶ εἰς σενὴν μετὰ τῶν κατοίκων τούτων τῶν ἑκατομπίλων Θηβῶν ἐπιμιξίαν εὐρισκομένους, εἰς τοὺς Φοίνικας, λέγομεν, ἠνεψύχθη ἢ πρὸς γνῶσιν τοῦ νέου τῆς γραφῆς συστήματος ὁδὸς ἢ τοῦλάχιστον κατέστη αὐτοῖς προσιτὴ· ἐκ τῆς μεγάλης δὲ καὶ σχεδὸν ληθότως γενομένης κατακτῆσεως τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ὅπερ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου μετὰ μακροχρόνιον ἐργασίαν εἶχε προβῆ εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς δι' ἀπλῶν γραμμάτων γραφῆς, ἣτις ὅμως, διὰ τὴν εἰς τὰ πάτρια τῶν Φαραίωνων πιστὴν ἔμμονην, δὲν ἔφθασε παρ' αὐτοῖς εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς ἐφαρμογῆς, ἐκ τῆς κατακτῆσεως ταύτης λέγομεν ἐπωφελήθησαν οἱ Φοίνικες.

Οὗτοι ἐδανείσθησαν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον σύστημα τῆς γραφῆς τῶν Αἰγυπτίων τὰ γράμματα, παρεδέχθησαν τοὺς ἀπλοῦς αὐτῶν χαρακτῆρας οἷοι ὡς γραφὴ τῶν βιβλίων, εἶδος συγκοπῆς τῶν μνημειακῶν σημείων τῆς γραφῆς, ἐν τῷ

Αἰγυπτιακῷ παπύρῳ ἀπαντῶσι, καὶ τοὺς μετεχειρίσθησαν πρακτικῶς πρὸς ἔγγραφον ἑκφρασιν τῆς γλώσσης των.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἔσχε παγκόσμιον ἐπιρροήν· διότι τὰ «φοινικικὰ σημεῖα» ἀπέβησαν ὁ γενικὸς σύνδεσμος, ὅστις πολλοὺς περιεπτύξατο λαοὺς, καὶ ὅστις ἐκπληκτικὴν κίνησιν τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ προῦκάλεσεν· οἱ λαοὶ τῶν παραλίων τῆς μεσογείου, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἕλληνες, ἐξοικειώθησαν πρὸς τὰ θαυμάσια ταῦτα νέα σημεῖα, ἅτινα ἔκτοτε ἤρχισαν τὴν διὰ μέσου χωρῶν καὶ χρόνων πορείαν των, ἢ φορὰ τῆς ὁποίας μέχρι τῆς σήμερον ἀκατασχέτως προχωρεῖ. Πρόδρομοι τοῦ πολιτισμοῦ, εἰσδύουσι μέχρι τῆς τελευταίας ἐσχάτης τῆς γῆς, διαχέοντα τὰ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἐξευγενίζοντα τὰ ἦθη τοῦ ἀνθρώπινου γένους· πανταχοῦ τὰ βλέπομεν κυριεύοντα καὶ κατακτῶντα καὶ ὑποτελῆ ἐν τούτοις ὄντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ· ἡ γραφὴ αὕτη ὑπῆρξε, κατὰ τὸ ὠραῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου Οὐμβόλδου ῥητόν, ἡ παριστῶσα τὸ εὐγενέστατον κτήμα, τοῦ ὁποίου ἐν ταῖς δύο μεγίσταις σφαίραις τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς αἰσθήσεως, τοῦ ἐρευνητικοῦ πνεύματος καὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν, καὶ ὡς ἀθάνατον ἀγαθὸν τοῖς ἐπιγιγνομένοις κατέλιπον (Κοσμος II σ. 161 κε).

Οὐδόλως δὲ ἠθελεν ἐξαρκέσει ὁ χῶρος τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, εἰ ἠκολουθοῦμεν τὴν πορείαν αὐτῶν· ἐνταῦθα θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ διατρίψωμεν ἐν τῇ πηγῇ, καὶ νὰ δεῖξωμεν πῶς αἱ ἐξωτερικαὶ τῶν γραμμάτων μορφαὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αἰγυπτιακῇ, τῇ φοινικικῇ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ πρὸς ἀλλήλας διάκεινται.

Ἀποτολμῶμεν νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν πηγὴν κατὰ τὴν καλλιτέραν σύνοψιν, ἣν ἐκθέτομεν ἐν τῷ ὧδε συνημμένῳ πίνακι, πρὸς διερμηνευσιν τοῦ ὁποίου ἐπιφέρομεν τὰς ἀκολουθούς παρατηρήσεις.

Αἱ πρῶται δύο στήλαι περιέχουσι τὰ ἀρχαῖα γράμματα τῶν Αἰγυπτίων, ἐφ' ὅσον ταῦτα τὰς φωνὰς τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου ἀκολουθοῦσιν καὶ ἡ πρώτη

στήλη περιέχει τὰ σημεῖα τῆς μνημειακῆς γραφῆς διακεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἢ δευτέρα τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα συγκεκολλημένα καὶ συνηνωμένως γεγραμμένα· ἢ τρίτη στήλη μᾶς δεικνύει τὰ ἀλφαβητικὰ σημεῖα τῆς Φοινικικῆς γραφῆς, πῶς, τὰ ἐν τῶ νῦν γνωστὰ ἄνευ ἀμφιβολίας, καὶ κατὰ τὴν φθογγικὴν αὐτῶν ἀξίαν προσδιορισμένα, πῶς, λέγομεν, ἀπαντῶσι εἰς πλείστους συγγραφεῖς Φοίνικας· τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν τῇ ἀμέσως ἐπομένῃ στήλῃ κατετάξαμεν, καὶ δὴ κατὰ πρῶτον τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτοῦ μορφήν, ἀρχόμενον ἐκ δεξιῶν καὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ προβαῖνον, ὡς αἱ ἀδελφαὶ του ἀνατολικάι γλώσσαι (πασίγνωστον βεβαίως εἶναι ὑποία ἦτο ἡ ἀρχαιοτάτη διεύθυνσις τῆς γραφῆς τῶν Ἑλλήνων), κατόπιν τὰ ἴδια κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἔλαβον καὶ ἄτινα ἐξ εὐωνύμων πρὸς τὰ δεξιὰ ἐγράφοντο.

Περὶ τῆς ἐκ τοῦ φοινικικοῦ γενέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ὀλίγιστα θὰ εἴπωμεν¹⁾· οὕτως ἐὰν κάμωμεν τὴν ὄλως ἄτοπον ὑπόθεσιν, ὅτι ὅλαι αἱ περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, αἵτινες παρὰ τισιν αὐτῶν ἀπαντῶσι, δὲν ἐξαρκοῦσι διὰ τὸν ἀμφιβάλλοντα, ἐπιπόλαιός τις μόνον ἀντιπαραβολὴ τοῦ ἀρχαίου φοινικικοῦ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀρκεῖ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τούτου κατὰ τρόπον λίαν πειστικόν.

Ἐὰν δὲ ἡ παραβολὴ τῶν ἀρχαίων φοινικικῶν γραμμάτων μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ἀρχαίων αἰγυπτιακῶν ἐξακολουθήσῃ, λίαν πρόδηλος ἔσται ἡ πλήρης σχεδὸν μετὰ αὐτῶν συμφωνία ἐνταῦθα ποιούμεθα μνείαν μόνον τῆς σημασίας τῶν εἰκόνων διαφόρων αἰγυπτιακῶν χαρακτήρων, ὅπως ἀποδείξωμεν τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις ὅπερ ἔδει δεῖξαι, ὅτι δηλ. ἡ ἡμετέρα ὀμαλὴ γραφὴ τῶν τύσων κατὰ τὸ φαινόμενον ἀυθαιρέτων γραμμάτων ἔχουσι ἱστορικωτάτην καταγωγὴν, ἣτις δύναται νὰ

ἀνάγῃται δι' ἀδιακόπου συνεχείας μαρτυριῶν μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὀρίου τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, μέχρι τῶν πυραμίδων καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κτίσεώς των.

Ὁ βασιλεὺς τοῦ τῶν πτηνῶν βασιλείου, ὁ Ἄετος ἔρχεται πρῶτος. Ἐξ αὐτοῦ διὰ μεταμορφώσεως πλήν ἄνευ ἀποβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς εἰκόνας του, (ὡς τοῦτο καταφανέστατον, ἐν τῷ γαλλικῷ α) τὸ ἡμέτερον Α παρήχθη.

Τῷ ὑπερηφάνῳ τούτῳ τοῦ πτερωτοῦ βασιλείου ἄνακτι ἕτερόν τι τραγελαφικὸν καὶ τῇ ζωολογίᾳ ἄγνωστον πτηνὸν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Β εἶπετο· τὸ πτηνὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ὡς σύμβολον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐδόξαζον, πτερωτῷ λοφίσκῳ πρὸ τοῦ στήθους κεκόσμηται.

Εὐκολώτερον μᾶς εἶναι νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἀμέσως ἀκόλουθον εἰκόνα, ἣτις σκεῦος μετὰ λαβῆς ἔπ' αὐτοῦ προσηρμοσμένης παριστᾷ. Τὸ οἰκιακὸν τοῦτο ἀντικείμενον ἀντεπροσώπει τὴν Κ ἢ γ φωνὴν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀλφαβητικῶν σημείων. Οἱ Φοίνικες ἐξελέξαντο τὴν ἀπλήν καὶ μονογεγραμμένην αὐτοῦ μορφήν πρὸς ἐκφρασίαν τῆς γ φωνῆς των, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι αὐτοὶ οὐχὶ σπανίως τοὺς ἐμιμήθησαν κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ σημιτικοῦ γ.

Ἡ ἀνοικτὴ καὶ μὲ ἐξέχοντα ἀντίχειρα χεῖρ ἐξελέχθη ἀντιπρόσωπος τῆς φωνῆς δ, ὡς καὶ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον σημεῖον, ὁ σηκός, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ Η, φωνῆς πνευματώδους, κατ' ἐξοχὴν ἀδυνατοῦ, ὅπερ τελευταῖον πρὸς τὸ ἡμέτερον Ε ἀπέληξε.

Φοβερός κερασφόρος ὄφεις ἐδέησεν νὰ ἐκλεχθῇ πρὸς παράστασιν τοῦ ἄλλως λίαν ἀβλαβοῦς Ι, καὶ ἔκαμε τόσον καλὰ τὸ μέρος του, ὥστε ἔτι καὶ νῦν δύναται τις εὐκόλως νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τῷ Ι τὸ φρικῶδες σχῆμά του. Τίς ἤθελε πιστεῦσαι, ὅτι ὀπισθεν τοῦ ἀθῶου τούτου σημείου ὄφεις ἐκρύπτετο, τοῦ ὁποῖου τὰ κέρατα κατὰ τὰς δύο λεπτάς τοῦ Ε γραμμᾶς τόσον ἀπειλητικῶς προεξείχον.

Ἀθῶον πτηνὸν, ὅπερ δὲν ἔχει ἀκόμη τὴν μητρικὴν φωνεῖν ἐγκαταλείψῃ, ἀ-

1) Ὑβλ. Kirchhoff, Studien zur Geschichte d. griech. Alphabetes. σ. 4 κε. 430 κε (2α ἐκδ. 1867).

ποτελεῖ τὴν γειτονίαν τοῦ ὄφους· ἀντεπροσώπευσε δὲ τὸ σημεῖον z ὡς τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Αἰγυπτιακὴν καὶ καθ' ἐξῆς δι' ὄλων τῶν πλησίον παρατεθειμένων στηλῶν βεβαιούται.

Κόσκινον, εἰς ἄλλως δὲν μᾶς ἀπατᾷ χουδροειδέστατα ἢ εἰκῶν, ἐσήμαινε τὴν πνευματώδη φωνὴν, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀνατολίται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ προφήτου των Μωάμεθ ἐκφέρουσι μεῖζον τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων των, ὡς εἰ δίκωπος σπάθη τὸν ἀέρα διέσχισε· καὶ οἱ μὲν Φοίνικες ἐξελέξαντο τὸ σημεῖον πρὸς ἔγγραφον παράστασιν αὐτῆς ταύτης τῆς φωνῆς τοῦ σημείου, οἱ δὲ Ἕλληνες τοῦναντίον παρέλαβον τὴν εἰκόνα, ἵνα δι' αὐτῆς τὸ μακρὸν ε, δηλ. η, σημάνωσι. Οἱ Λατῖνοι ἐπανώρθωσαν σχεδὸν τὸ λάθος καὶ ἀνέστησαν ἐκ νέου διὰ τοῦ Η τὴν πνευματώδη φωνὴν η ἢ ἄν καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τῷ η, δύναμιν πνευματώδους προφορᾶς ἀσθενεστέραν τῆς ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων αὐτῷ δεδομένης. (Ἐπεταί τὸ τέλος.)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Documents inédits sur l'histoire de la révolution française. Correspondances de Paris, Vienne, Berlin, Varsovie, Constantinople publiées par J. LAIR et E. LEGRAND. Lettres de Constantin Stamatis a Panagiotis Kodrikas sur la Révolution française—Janvier 1793—publiées pour la première fois d'après les manuscrits originaux par E.M. LEGRAND.—Paris 1872.—Εἰς 8ον σ. 132.

Αἱ νῦν τὸ πρῶτον δημοσιεύμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἑλληνοσταυρῆ Κωνσταντίνου Σταμάτη ἀποτελοῦσιν μέρος, ὡς ὁ ἐκδότης αὐτῶν Κ. Ε. M. Legrand σημειοῖ ἐν τῷ προλόγῳ, σπουδαίας πολιτικῆς ἀλληλογραφίας περιελθούσης ἐσχάτως εἰς χεῖρας τοῦ κ. Legrand. Ὁ Κωνσταντῖνος Σταμάτης ἦν ἄγνωστος τέως τοῖς Ἕλλησιν· ὁ κ. Legrand ὅμως οὐκ ὀλίγας βιογραφικὰς περὶ τούτου πληροφορίας ἐδημοσίευσεν, ἅς ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ ἠρύσθη· ὁ Σταμάτης οὗτος ἦν πρὸς τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦς πολλῶν πολιτικῶν φυλλαδίων ἀνωνύμως

ἢ ὑπὸ ψευδώνυμον ἐκδοθέντων, μεθ' ὧν καταλέγεται καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1778 ἐκδοθεῖσα διακήρυξις «Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους τῆς Ἑλλάδος,» ἐν ἣ ὑποκρύπτεται ὁ συγγραφεὺς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «ὁ φιλόπατρις Ἐλευθεριάδης»· καὶ ἐφημερίδα δὲ πολιτικὴν κατὰ τὸ 1792 ἐξέδιδεν ἐν Παρισίοις: «Σοὶ περικλείω ἐνταῦθα, γράφει ἐν τινι ἐπιστολῇ του (σ. 23), ἕνα παράγραφον μιᾶς πολιτικῆς ἐφημερίδος ὁποῦ συνθέτω (χαρακτηρίζομαι οὕτως C. S.)»

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ἑλληνοσταυρῆ Κωνσταντίνου Σταμάτη, ἧς μέρος μόνον ὁ Κ. Legrand ἐξέδω, μεγάλως ἡμᾶς ἐνδιαφέρει, οὐ μόνον διότι ὁ γράφων ἦν αὐτόπτης μάρτυς τῶν διαδραματισθέντων ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπαναστάσει, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ φέρουσιν ἐπίσημον χαρακτήρα. Τὰς ἐπιστολάς ταύτας ἀποτείνει πρὸς τὸν Παναγιώτην Κοδρικᾶν, ἰδιαίτερον γραμματέα τοῦ Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σούτσου, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας· ὡς δ' ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης καταφαίνεται, ὁ Σταμάτης ἦν ἴσως ἐπεφορτισμένος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὕψως καθιστᾷ αὐτὸν ἐνήμερον τῶν διατρεχόντων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν τῇ Δύσει. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιστολάς πολιτικὰς ἐλάμβανεν ἐκ διαφόρων τῆς Εὐρώπης πόλεων, ὡς ἐκ Λονδίνου, Ἀμβέρσης, Ἀμστερλοδάμου, Χαϊας (La Haye), Μαρτίτης, Φλωρεντίας, Κοπενάγης, Στοκχόλμης κλπ., καὶ σχέσεις εἶχε μετὰ τῶν ὑπουργῶν καὶ ἄλλων διασήμων προσώπων. «Βλέπεις λοιπὸν, ἀδελφὲ, λέγει ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8 Ἰανουαρίου 1792 ἐπιστολῇ του (σ. 56), τὰ ἐπόμενα τῆς ὑποθέσεως τοῦ Σεμονζιλ, καὶ πόσον οἱ Φραντζέζοι ἔχουν καρδίαν νὰ συμμαχήσουν μετὰ τῆς ὑψηλῆς Πόρτας καὶ νὰ παιδεύσουν τοὺς κοινούς μας ἐχθρούς· τὰ μέσα δὲν τοὺς λείπουν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ὁποῦ, χωρὶς ἀργοπορίας, ἡ Πόρτα νὰ λάβῃ μίαν ἀπόφασιν ὁποῦ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν μεγαλοκαρδίαν καὶ φιλίαν τῶν συμμαχούντων της. Ὅσον διὰ ἐμένα δὲν ἀμέλησα μέχρι